

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издаје свагда о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Преплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разашље овај лист.

ХРВАТСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ,

ЊЕГОВА САДАШЊОСТ И ЊЕГОВА БУДУЊНОСТ.

(Наставак.)

Прво и друго мора се одлучно потврдити. За прво сведочи општи интерес и потпора, коју је опера стекла у општинству и у компетентној критици, — за друго, што је она утрла пут бољем укусу и посредно омогућила, да се последњих година написало и певало пет нових изворних хрватских опера, којих никад не би било, да се није Зајцем покренуо, ако и не посве оригинални, а то бар у те ступе идући гласбени покрет у Хрватској. О небројеним другим композицијама, које су све на темељу тог покрета настале, нећу ни да говорим. А би ли без уведења опере у Загребу било и хрватског складатеља Зајца? Не би ли и он уз нашега Супеа био оно остао, што беше? Нама треба свака сила, јер их немамо у изобиљу, да би их лако могли прегорети.

Хрватска се опера као таква налази данас онде, где се налазила хрватска драма пре 20 година, па се мора и тако пресуђивати и дозволити многа „licencia poetica“, која јој се не ће моћи дозволити кад порасте из детиње добе.

Свака је уметност интернационална, па ће нас једнако очарати мелодија, кичица и длето Францеца, Талијана и Грка. С тога је и прави несмисао говорити о народној гласби, народном сликарству, народном кипарству. Јер што је естетски лепо, — о народност се не веже. Специјално народни мотиви имају се покоравати тим општим законима лепога, а чим су томе одговорили, постају својином свега човечанства, а појединцима и народима остаје само част и слава. За што да ми посижемо за посебним глобусом?

Ове су се сезоне на нашој опери неке стране опере певале у главним улогама талијански, а све хрватске хрватски, па је то дало повода на почетку споменутој саблазни. Рекло се, све се

има певати хрватски, јер је то земаљски завод. То је оправдан захтев, признајем, али га све догле држим неоправданим, док се не нађу бар такови певачи, који ће моћи хрватски певати с успехом. Не мамо ли за то рођених Хрвата, узајмито ваљане странце, али не на пар месеца, јер они, нити ће моћи, нити ће штети научити језика, којим апсолутно нигде више не ће моћи певати.

Ја се сећам, да су пре неколико година на чешком народном позоришту певали целу годину познати тенори Стаљо и Хајош талијански, а ипак имају Чеси приличан број домаћих ваљаних певача. Исто је тако било на мађарском народном позоришту у Пешти, где су Ида Бенза и Мина Хаук као ангажовани чланови певале дуго времена талијански.

Абсурдно је пак рећи, како се у нас рекло: „Волим слушати Јанковића певати хрватски него Денегрија талијански“, јер је Јанковић према Денегрију апсолутно зло, а овај према ономе апсолутно добро. А све то рад речи, које су у опери тек друга ствар! Као да Риголето постаје тад хрватском опером, ако се пева хрватски! А кад још к томе нужда на то присиљава? — Ја још не могу ни ту никакове насладе осетити нити видити спасене части хрватскога земаљскога позоришта, ако певач, који апсолутно ни речи хрватски не разуме, стане мучити себе и слушатеље сакаћењем језика. Он ће шта више остати укочен и несигуран, — а слушатеља ће врећати.

Вели се још и то, да смо имали целу хрватску оперу, на којој се само хрватски певало. То је истина, него су нас тада само морали целе године уздржавати страни гости, који опет нису хрватски певали, а којих ове године нисмо требали — те је и тим управа нешто приштедила.

Признајмо само искрено, да нас данас више с малом изнимком они певачи не би задовољили. А Загреб ће још дуго времена делити исту судбину са свима мањима градовима: младе и ваљане силе увек ће даље тежити.

Моје је с тога уверење, да ће и хрватска опера посве хрватски процветати тек онда, кад се народно позориште стално преустроји, па кад ће уметнику пружити сталну и достојну ексистенцију. Све дотле пак, да можемо без уштрба за нашу народност трпити, да нас изнимно наслађује мелодија била она наскладана на филолошко-материјалу хрватском или талијанском.

Тако је с опером.

Уз ове одношаје, па јер се никако не да одстранити свезамашнији дефицит, који ће ове године бити знатно мањи од пређашњих сезона, већ се више пута пронела вест, да се мисли опера укинути — али никад није она тако позитивно ступила у свет као сада.

Који су разлози томе ја не знам, ал' не могу допустити, да би дефицит могао бити меродаван у том питању, јер би се тада морала затворити сва позоришна окцидента, јер сва болују од те болести. А ипак се то не збива, већ их владари, државе и приватни људи подржавају великим жртвама. А да ће се с укинућем хрватске опере одстранити дефицит народног позоришта, може се само врло наивним људима или деци казати, која не знају рачунати, да ће тада и сав приход позоришта спасти испод две трећине садашега, а трошак за драму, која се свакако поунити и која свакако мора имати свој оркестар, да ће се знатно повећати.

Извор дефицита нема се тражити ни у опери нити у драми, већ које у неуредним одношајима нашега позоришта, које у свеопштој стагнацији материјалног напретка. Одатле пак нити следи право укинућа опере или драме, нити ће се дефицит одстранити укинућем једне од тих уметничких грана.

Без знатних новчаних жртава не ће се ни у будуће одржати хрватско позориште, ал' му треба пронаћи и нове изворе дохотка. Уверен сам, да би се и Њ. Величанство одазвало молби хрватског народа сталном потпором, јер подупире сличне заводе у Бечу, Пешти и Колошвару.

Који би пак могли други разлози бити меро-

давни за укинуће опере, која de facto сад још највише носи позоришној благајни? Јер се не пева чисто хрватски? Пева ће се, кад задовољите горе споменуте захтеве. Јер се драма напушта? Чија је то кривња? Учините, да се не напусти.

Но узмимо збиља, да се опера укине с разлога штедње, с разлога, да узмогне драма боље напредовати и свих осталих могућих и немогућих разлога, — што тад?

Да ли ће драма, какова је сада, боље напредовати? Без знатног преустројства никако. А одакле то преустројство?

Субвенција ће бити размерно мања, доходак од ложа и улазине преко две трећине мањи, од позоришта ће се одбити сви живљи, који нам нису склони, а могли би их с временом предобити. Имаде шта више велик део опћинства, које мисли, да се с опером мора укинути и драма, јер се сама данас више није кадра уздржати. Тако ће опет бити и дефицита материјалног, а још ће бити већи дефицит морални, јер смо тада сами порушили за вољу неколиких хира зграду, коју смо толико година градили толиким напором, — а порушисмо је само с тога, што се она уз малена средства није одмах створила великом и сјајном палатом. Незадовољни лаганим, ал' сигурним напретком, учинићемо у земљи и народу клицу самосталног уметничког стварања, па кад не буде другачије позваћемо си опет сваке године туђинце, нека нас насите за време својим продукцијама, а ми ћемо опет лепо идилички певати уз наше гусларе и тамбураше.

А сме ли то бити? Не, не сме! Хрватска уметност, и ако у повојима, имаде таково право на ексистенцију, као и хрватска управа, као и хрватско судство, као и хрватско школство. Она не сме апеловаки ни на чије веледушје или смилосрђе, она има право пре захтевати свој део, него многи господин своје сувишне и незаслужене дневнице. Хрватски народ није доприносио узалуд жртвама, а мора их и на даље доприносити, хоће ли народом да остане. То нека одлучи о судбини овог културног завода хрватског и јер се надам, да ће се наћи и код саме високе владе доста патриотичних мужева, који ће овако мислити, с тога ни не верујем у сакаћење хрватског позоришта.

Нека се излечи оно, што је болесно, али нека

се не меће у гроб болесник, који ће уз ваљану операцију оздравити.

Пажљиви се читатељ могао уверити из свега до сад реченога, да су одношаји на хрватском народном позоришту допрли дотле, да га ваља или у целости укинути, или с темеља преустројити. Оно прво нити може, нити сме бити, — преостаје дакле друго, од чега зависи сва будућност његова.

А како и што да се преустроји? У том погледу ево у главном формулисаних предлога, за које радо признајем, да су непотпуни, али би се изкуством и правом љубави и пожртвовањем за ствар дали поунити.

1. Управа народног хрватског позоришта нека се повери само једној особи, посве неовисном

интендату, који је одговоран једином бану, као глави земље. Хрватски сабор нека врши надзор. Интенданат нека буде слободан и самосталан у свима одредбама, што ће их потребнима пронаћи буди према особљу, буди према управи техничкој и финансијалној, буди према уметничким средствима, којима ће се послужити, да поспешити напредак и углед завода, не прекорачив ипак задатка, да равна хрватским земаљским позориштем па да му ваља према томе у првом реду настојати о напретку домаће, хрватске уметности.

2. Да узмогне процветати драма и опера, ваља јој имати не само драматских дела, већ и ваљаних репрезентаната, дакле представљача и певача. А кад ће тих бити, увећа ће се и продукција.

(Свршиће се.)

Ж И С Т И Ћ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Жене у уставном животу.“ Шаљива игра у 3 чина, од Коломана Тота, превео Јустин Милан Шимић.) Приказана у недељу 25. марта о. г.

Једва се приказа на нашој позорници преведена глума! Али, и било би доста чудно и смешно, кад би се тако специјално мађарска особина „преадила“ на српски. Не кажем, да у нас нема кортешовања и осталих мана, које спонадну људе, чим осете коју мантуру више у цену, али у горњем случају остаје ипак тип мађарски.

Глума је доста позната нашој публици, није дакле нужно, да се бавимо око ње, а држим, да не ће бити ни нужно, да уверавамо публику, како су глумци били ваљани, од Валенте Банфалвије (Ружића) до Барона Сланкаменије (Добриновића) — бар тако иде ред на позоришном листу.

(Ванредна представа у корист породице покојног песника Ђуре Јакшића.) У уторак 27. марта о. г.

У пуној дворани обави се свечана представа, пред многобројним светом одаде управа и позоришна дружина пошту своју породици српског песника. Распоред беше: 1. „Увод из словенских песама“ од Титла, свирао позоришни свирачки збор 2. „Пролог“ говорио г. А. Хаџић, управитељ срп. народ. позоришта — кратка али врло ваљана карактеристика Јакшићевог песништва. 3. „Снегу“, песма од Шуберта, певач г. П. Добриновић. 4. „Еј, да ми се љубав слије“, дует од Менделсона певале гђа С. Максимовићка и гђа Л. Хаџићева. 5. „Три хајдука“, од З.-Ј. Јовановића, декламовао на одличан начин г. С. Рајковић. 6. „Молитва“, од Вебера, квартет, певали гђа С. Максимовићка, гђа Л. Хаџићева и г. П. Добриновић и Ђ. Јовановић. 7. „Српске народне песме“, певала на оште задовољство гђа Д. Ружићка. 8. „Увод у оперу Виљем Тел“, од Роси-

нија, свирао свирачки збор позоришни. На послетку се приказала позната шаљива игра Р. Бенедикса „Пркос“, што је посрби Ј. Андрејевић, а музику јој удеси А. Максимовић. — Публика је задовољно оставила позориште, не бројећи то вече међу изгубљена.

(„Кин.“ Позоришна игра у 5. чинова, написао Александар Дима, с француског превео К. Н. Христић.) Приказана у суботу 7. априла о. г.

И та је глума доста позната публици нашој, али за то опет не губи никако од своје вредности. Она је себи задобила грађанско право на свима европским и ваневропским позорицима. Она је двојачко занимљива, за публику, што је врло добра, жива, пуна духа и заплета, и за глумце, јер је у њој главни јунак један од најизвршнијих репрезентаната глумачке уметности, инглески глумац Едмунд Кин. Ми га видимо, какав беше код куће, пред светом, нижим и вишим, у гардероби и на позорници, видимо га као човека и глумца, видимо га кад ужива и пати, видимо га у котурну, у фраку, у блузи и шлофроку, али, наравно, у свакој струци идеалисаног, узвишеног, не са свим таквог, какав беше заиста.

Од приказивача споменућемо Ружића као Кина, гђу Л. Хаџићеву као Ану Дембијеву, г. Рајковића као војводу галског и гђу М. Рајковићку као Јелену, њима припада главна заслуга. Једно бисмо пак замерили у подели, и то, што се дало гђици Б. Хаџићевој две разне улоге, кад је била још једна снага на расположењу. Гђици С. Максимовићки не би за цело дерогирало, кад би се примила и незнатне улоге Кетике, те би на тај начин отпао пола непријатан, пола смешан улив на публику, кад једну особу гледи у разним метаморфозама, и то још у озбиљној глуми. **К. Р.**

Издаје управа српског народног позоришта

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

49. ПРЕДСТАВА.

ВАН ПРЕТПЛАТЕ.

СВЕЧАНА ПРЕДСТАВА
У ПРОСЛАВУ СРЕБРНЕ СВАДБЕ ЊИХОВИХ Ц. И АПОСТ. КР. ВЕЛИЧАНСТВА
КРАЉА ФРАЊЕ ЈОСИФА И КРАЉИЦЕ ЈЕЛИСАВЕТЕ.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 11. АПРИЛА 1879.

ЧАША ВОДЕ.

Хисторијска шаљива игра у 5 чинова, од Е. Скриба, с немачког превео В. В.

О С О Б Е:

Краљица Ана	М. Рајковићка.
Војвоткиња Малброва, њена љубимица	Д. Ружићка.
Виконт Ханри Сен Жан Болинброк	Ружић.
Мешем, заставник телесне страже	Лукић.
Ебигајила, братичина војвоткињина	Л. Хаџићева.
Марез Торси, посланик Лудвика XIV.	Марковић.
Томпсон, пријавитељ у краљичиној соби	Јовановић.
Члан сабора	Ћирић.
Албемарлова	Б. Хаџићева.
Придворник	Поповић.

Догађа се у Лондону у палати св. Јакова, и то прве четири радње у дворани за примање, а последња у краљичиној соби.

Ко од наших претплатника жели своја места за ову свечану представу задржати, нека се изволи тога ради пријавити у позоришној писарници најдуже до 11 сахата пре подне.

Умољавају се поштовани претплатници, да би изволили исплатити што ко дугује у име претплате у трговини браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.